

תניא נמי הכי, מי אלימא האי מתניתא מאידך, והיכן מצינו שמסייע התלמוד מתניתא' חדא ממתניתא אחריתי, ומסתבר לי דרבא סבר דטעמא דתנא לאו משום דיש ברירה מוקדמני ירשו, ותניא נמי באידך מתניתא דדוקא ירשו אבל נשתתפו אסור⁶⁴⁶, ואי משום דיש ברירה אפילו נשתתפו אמאי אסור, דכיון דיש ברירה הרי הוברר הדבר שזה חלקו המגיע לו, ואין מחזירין דכותה זה לזה ביובל בשותפין שחלקו קרקע⁶⁴⁷, אלא ודאי שמע מינה דטעמא משום דאין לו ירושה אלא מדרבנן, ואקילו בזה רבנן שיהא יכול לומר טול אתה ע"ז ואני מעות ואוקמוה בהא אדינא, אבל בנשתתפו דאית ליה זכייה גמורה אסור, דחלופי ע"ז קא שקיל משום דאין ברירה, אי נמי יש ברירה ואסור מדרבנן מפני שרוצה בקיומו, גזרה שמא יחזור לסורו והקלו בשל דבריהם⁶⁴⁸, ופי' שמא יחזור לסורו מלשון סורי הגפן נכריה⁶⁴⁹, אי נמי מענין סורו טמא⁶⁵⁰, ואית דגרסי לאסיאורו⁶⁵¹ מלשון ואל ישובו לכסלה⁶⁵², דמתרגמינן ולא יחזרון לסיאורה⁶⁵³.

גוי את הגר וגר את הגר אינו לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים דתניא הלוח מעות מן הגר

מינין אין ברירה לכו"ע, וע' היטב תוס' חגיגה שם ד"ה חבר, וע"ע בתוס' רעק"א דמאי פ"ו אות סט, וברש"ש. 642 גיטין כה, א, וש"נ. 643 נדצ"ל: כדברירנא. 644 כ"כ רבנו בחי' לגיטין שם, וכן שם מת, א, ובעוד מקומות. 645 ע' תוס' עבודה זרה סד, ב, ד"ה תניא, שגם הם נתכוונו להקשות כע"ז, וע' להלן. 646 כ"כ תוס' הרא"ש והמאירי, ובוה מתיישבת גם הקושיה השניה, משום דמתני' הוי רק דיוק ואין זה מפורש דבנשתתפו אסור, ובברייתא מפורש הדבר, וכע"ז כתבו תוס' בעבודה זרה שם, דמתני' אפשר לדחויי דהטעם משום דיש ברירה ולכן הובאה הברייתא דבנשתתפו אסור, דמוכח דסברה דאין ברירה, אבל התוס' בסוגיין כתבו דמגופא דמתני' מוכח דסברה דאין ברירה, מהא דתנן משבאו לרשות גר אסור (ודלא כמ"ש מהדיר תוס' רי"ד להשוות דברי תוס' בע"ז וכאן ודברי רבנו, אמנם בלחם אבירים כ' להגיה התוס' כאן שישווה עם התוס' בע"ז), וע' מהרי"ט, חי' ר"י עמדין, המקנה, מרומי שדה וחזו"א אה"ע סי' קמח מ"ש על תוס', וע"ע שו"ת עטרת חכמים בהשמטות לחזו"מ ובחלושיו למסכתין שהאריך בבאור דברי תוס'. 647 ע' פנ"י. 648 כדאיתא בעבודה זרה סד, א, ע"ש ובחזו"א אה"ע סי' קמח. 649 ירמיהו ב, כא. 650 איכה ד, טו. 651 בנמוק"י ור"ח בן שמואל: לסאורו. 652 תהלים פה, ט. 653 בת"י לפנינו: חודפס מאתר אוצר החכמה

כנרצע. מאי תעשה כן ש"מ תרתי. פירוש דתעשה יתירא אתי להענקה לעשות לאמה כמו שעושין לנרצע, וכן פרש"י ז"ל⁶³⁰, ומיהו בר מהכי לא אמרינן היקש לגמרי⁶³¹, כדאמרינן בעלמא⁶³², משום דכן מעוטי הוא ועל מאי דקאי משמע⁶³³.

אמר רבא גוי יורש את אביו דבר תורה⁶³⁴. וכי תימא מאי איכפת לן, נפקא מינה לענין גולו של גוי האסור כדאיתא בהגוזל⁶³⁵, שאם יש לו נכסים מאביו, אם יש לו ירושה יש בהם משום גולו⁶³⁶, ואם לאו אין בהם משום גול דהפקרא נינהו.

גר את הגוי אינו מדברי תורה אלא מדברי סופרים דתניא⁶³⁷ גוי וגר⁶³⁸ שירשו את אביהם גוי גר יכול לומר לגוי טול אתה ע"ז ואני מעות טול אתה י"ג ואני מעות⁶³⁹ ומשבאו לרשות גר אסור ואי ס"ד דאורייתא כי לא באו ברשותו נמו כי קא שקיל חלופי ע"ז קא שקיל אלא מדרבנן כו'. קשיא לי⁶⁴⁰ ודילמא לעולם דאורייתא, ודקאמרת כי לא באו לרשותו נמי, האי תנא סבר יש ברירה והאחין שחלקו יורשין הוו⁶⁴¹, ואע"ג דק"ל כר' יוחנן דאמר⁶⁴² האחין שחלקו לקוחות הוו, הא ברירנא⁶⁴³ לה התם⁶⁴⁴.

תו קשיא לי⁶⁴⁵ מאי דאמרינן תניא נמי הכי, מאי

הבת, וכ"ה בנדפס. 630 בד"ה אם כן, וע' בשיטת מהר"י בירב ולחם אבירים, וע"ע במל"מ פ"ג מהל' עבדים הי"ג. 631 פ"י דהוקשה לו למה לי ,,תעשה", הא בל"ז ק"ל דאין הקש למחצה, וכן הקשו הפנ"י והאור חדש, ע"ש מה שתירצו, וע' בתוס' לעיל ג, א, בסד"ה ואשה, דלכאורה לפי דבריהם יש ליישב הקושיה. 632 נדרים ז, א, וש"נ. 633 ובוה מתיישבת גם הקושיה (ע' שיטה לא נודע למי) דהא הוקשו עבד ואמה עבריים, ע' מל"מ פ"ג מהל' עבדים הי"ג, וע"ע מהרי"ט במהדו"ת ויד דוד. 634 כ"ה גם במהדו"ב לרבנו, אך לפנינו בשנוי הסדר: דבר תורה עכו"ם יורש וכו'. 635 בבא קמא ק"ג, א. 636 כ"כ רבנו יהונתן, וכע"ז כ' רבנו במהדו"ב, וע' בהגהות אשרי כאן, מרדכי סי' תצא ומאירי, וע' בשו"ע חו"מ סי' שמח סעיף ב שפסק דגזל עכו"ם אסור, ובביהגר"א שם ס"ק ח ציין לסוגיא דידן, ובשו"ת שואל ומשיב קמא ח"א סוף סי' קכד כתב דגם למ"ד גזל עכו"ם מותר איכא נפ"מ אם הוי שלו, לשיטת היראים דאף דמותר לגזול עכו"ם, מ"מ ידידה לא הוי. 637 כ"ה ברי"ף, רבנו יהונתן ור"ח בן שמואל, אך לפנינו: דתנן, וגירסת רבנו והראשונים הג"ל צ"ע. 638 לפנינו: גר ועובד כוכבים. 639 לפנינו: פירות. 640 כ"ה בתוס' ד"ה חליפי, המאירי ועוד. 641 רש"י בחגיגה כה, ב, והרשב"א, תוס' רי"ד ושיטה לא נודע למי כתבו דבשני

קדושין דף יח

מאירת עינים

חשן משפט שמח הלכות גניבה

שפתי כהן רמג

סעיף ב' ה' על דלא תגנובו. פירוש, לא תגנובו הכתוב נפרשת קדושים (ויקרא י"ט י"א) דמיירי בגניבת ממון דלמל מענינו דכח נזידו לא תחשבו ולא תשקרו, אבל לא תגנובו הכתוב נפרשת הדברות (שמות כ' י"ג) איירי בגונב נפשות לחייב עליה מיתה נלמד ג"כ מענינו דכח נזידו לא תלח לא תנאף: ה' או הגונב ממון ש' גויים. דומיל דגול הגוי דאסור: ה' ויש אומרים דאסור להטעותו. ולמדו זה מדאסרו אפילו גניבת דעת גוי:

ב כל הגונב אפילו שוה פרוטה עובר ד' על לא דלא תגנובו וחייב לשלם אחד הגונב ממון ישראל ד' או הגונב ממון של גוים ואחד הגונב מגדול או מקטן. הגה' טענות גוי * כגון להטעותו נחשבון או * להפקיע הלוואתו מותר ובלעד שלא יודע לו לייבא חילול השם. (י"א) ויש אומרים דאסור להטעותו אלא אם טעה מעצמו שרי.

שרי כתיב עין כש"ס פ"י דכ"ק סי' כ' (קש"י)

צינים ומקורות (3) ס' ברמב"ם פ"א מגניבת דין א' (2) טור סעיף ג'. (7) מרדכי פרק הגול נחלא ב"ק סי' קנ"ח. ד"מ ג'. סימן שמח (1) נוטף ממהדורת הרמ"א ואילך.

אומרים, וכחב שם דמ"מ יאמר לו ישראל ראה שעל חשונך אני סומך, וגם הפקעת הלוואה אינו מותר אלא כשחייב לשלם לו דרך מכס או דרך מוז, אבל מה שהוא דרך מקח אסור, עכ"ל, וע"ש [קש"י]:

ערך לחם

סימן שמח סעיף ב' בסופו. להטעות הגוי בהשבון או להפקיע הלוואתו מותר ובלבד שלא יודע לו דליכא חילול השם. (סוד סעיף ג'). ויש אומרים

טורי זהב

סימן שמח סעיף ב'. על לא תגנובו. דאילו לא תגנובו (שמות כ' י"ג) קאי על גונב נפשות כדפירש רש"י ביתרו [שם]. ובמשפטים [שם כ"א ו']

ביאור הגר"א

סעיף ב' ה'. כל הגונב כו'. ז"ק ק"ה א' וי"מ, ועיין צ"ח הגולה [אות ג']: ה' דלא תגנובו. סנהדרין פ"ו א': ז. וחייב לשלם. לשון הרמב"ם [ירוש הלכות גילה] שנאמר [ויקרא ה' כ"ג] והשיב כו', ועיין גמ' דב"ק ה"ל: **ח. אחד כו'.** שם ק"ג ז', ומ' מדברי הרמב"ם [פ"א מגניבת ה"א] וטור [סעיף ב'] וי"מ דגול גוי מדאורייתא אסור, דלא כמ"ס צה"ע ריש סימן כ"ח צה"ג שם מהר"י וי"ל [במשנה סי' קל"ח], וכבר השיגו ש"ך [סק"ב] וחלקם מחוקק [שם סק"ג] ליתא נדברי מהר"י וי"ל כן. ואף שרש"י בסנהדרין נ"ו א' ד"ה ישראל כחב ומדכונן איכא למ"ד כו', פשטא דגמ' שם [ב"ק ק"יג] מ' מדאורייתא אסור דהא יליף מקרא וחסב עם קונהו [ויקרא כ"ה ב'] ומאללת כו' [דברים ד' ט"ז], וכן הוא להדיא בצ"מ פ"ו ז' הניחא, ועיין מוס' שם ד"ה (אמר) [אלף] וי"מ כו', אלמא אף למ"ד גול הגוי מותר, במקום חילול השם מדאורייתא אסור, ופליגי ארש"י בפרט, **ועיין צ"ח דקדושין י"ו ז' דבר מורה כו'.** (ליקוט) וחייב לשלם אחד כו'. מוספתא [ב"ק פ"י ה"ח] הגול את הגוי חייב להחזיר לגוי, חמור גול הגוי מגול ישראל כו' (ע"ס): ט. ואחד כו'. דלא אמרו [גיטין ג"ט ע"ב] אלא מילתא חדא שטות וקטן כו': (ליקוט) או מקטן. ממ"ס צ"ק ק"ע ז' מה תלמוד לומר ליש איש אתה כו' (ע"ס): י. טעות כו'. ז"ק שם [ק"יג ע"ב]: יא. או להפקיע כו'. שם: יב. ובלבד כו'. שם נצטדיה, והוא הדין בטעות, וכ"ש הוא: יג. ויש אומרים. מרדכי [ב"ק סי' קנ"ח] והגהות מיימוני [פ"א מגניבת ה"א] דלא אפילו גניבת דעתו אסור בחולין ז"ד א', וכן פסק הרמב"ם [שם ה"ד-ה], אלא שכתב דאף צה"ג דוקא שאמר חזי דעלך קסמינא כמ"ס שם [ב"ק ק"יג ע"ב]

באר הגולה

סעיף ב' ג. שם [ברמב"ם פ"א מגניבת] דין א'. וכחב הרב המגיד, דין שוה פרוטה נמצא צה"ג ומהם שם בסנהדרין דף נ"ז ע"א, ודין הגוי צפ"י דב"ק דף ק"ג ע"ב דגול הגוי הוא אסור והוא הדין לגונבו. ג. שם נמצא [בב"ב] פירש רש"י [ד"ה בהפקעת הלוואתו] * כגון דטען ליה לירש נחמי לאבין וממ, דלא ידע הגוי אי משקר, ועיין צימן שניט [סעיף א'] ור"ל ח' וי"ל, וכן אסור להטעות את הגוי בשבון אלא ידקדק עמו שנאמר [ויקרא כ"ה ב'] וחסב עם קונהו, אע"פ שהוא כבוש תחת ידך, ק"ו לגוי שאינו כבוש תחת ידך, והרי הוא בכלל כי תעבד ה' אלהיך [בב' עושה אלה] כל עושה עול [דברים כ"ה ט"ז] מכל מקום. וכחב הרב המגיד, מפורש בצרייתא פ"י (דב"ב) [דב"ב] שם ר"ע שם [ק"יג ע"א ע"ב]. ה. וכן כחב הרמב"ם צפ"ח מהלכות גזילה דין ד' שהיא כצדיקו ומותרת, ויזאר שם [ד"ו ה'] כ"ד, כגון שעשה הגוי חשבון וטעה, ור"ח שיאמר לו ישראל ראה שעל חשונך אני סומך וכו', ע"כ. וכחב הרב המגיד, פסק כרב כהנא שם [ב"ב ק"יג ע"ב] דעביד הכין. ועיין לעיל ריש סימן רס"ו שאם החזיר האצידה לגוי לקדש את השם כדי שיפארו את ישראל וידעו שהם צעלי אמונה ה"ז משוזה וכו', ע"כ. וכן הדין בהחזרת הטעות שטעה הגוי מעצמו, ואני כותב זאת לדורות שראיתי רבים גדלו והעשירו מן טעות שהטעה הגוי, ולא הליתו וירדו נכסיהם לטמיון ולא הניחו אחרייהם ברכה וכמ"ס בספר חסידים סימן תמרע"ד, ורבים אשר קידשו ה' והחזירו טעויות הגוים בדבר חשוב, גדלו והעשירו והליתו והניחו יתרום לעולליהם.

דברי רש"י אצל הושעטור בדפוסים שלפנינו מחמת הצנזור, ראה חסידות הש"ס ומהדורות ונצ"ח

פתחי תשובה

עכ"ל. ועיין בקצוה"ח [סק"ב] שכתב דמלשון הרמב"ם בספר המצוות [לא תעשה] מצוה (רס"ד) [רמ"ד] נראה דאפילו רצונו להשיב הגניבה נמי הוי על מנת למיקט כו', וא"כ מה שכתב דמעשים בכל יום, ראוי ליהרהר בזה. וכתב עוד, ונסתפקתי בגונב על מנת למיקט אם ה"ל דין גנב ממש להתחייב באונסין, ומדברי השיטה מקובצת סוף פרק המפקיד [מ"א ע"א ד"ה תרגמה] בסוגיא דשליחות יד נראה דגזול על מנת לשלם אינו חייב באונסין כו', ומכ"ש גונב על מנת למיקט ולהשיבו בעינא אח"כ, ואכתי צ"ע, ע"ש: סעיף ב' ג. של גוים. עיין באר היטב [סק"ג] עד וקשה מכאן על מה שכתב הרמ"א באה"ע סימן כ"ח כו'. ועיין בתשובת נודע ביהודה [קמ"א] שחב יו"ד סי' פ"א מה שכתב בה: ה. דאסור להטעותו. עיין באר היטב [סק"ד]. ועיין בספר שער משפט [סק"ב] שכתב דאף לשיטת מהרש"ל נראה אם גוי נותן מעות לישראל שיקנה לו סחורה והישראל נשחק בו, אף דלכתחילה אסור לעשות כן דלא גרע מגניבת דעת הגוי דאסור מ"מ אינו צריך להחזיר לו, דכיון דאין שליחות לגוי אי"כ הוי כאילו קנה ישראל הסחורה לעצמו ושלו הוא ומשתכר בשל עצמו, והאיה ממיש

באר היטב

שלקחו לזכרו ולהחזירו צעתי אה"כ. סמ"ע [סק"ב]: סעיף ב' ג. גוים. משמע מאן דאסור מדאורייתא, וכן כחב מהרש"ל פרק הגול דס"ל להרמב"ם וטור וסמ"ג שכתבו בלשון הזה, דאסור מדאורייתא, ע"ש. וקשה מאן על מ"ס הרמ"א צה"ע סימן כ"ח קידשה בגול או בגניבת גוי הוי מקודשת דהא אינה לריכה להחזיר רק משום קידוש השם, עכ"ל. ומה שהזכיר שם כן מתשובת מהר"י וי"ל סי' קל"ח, המעיין בתשובה שם יראה שאינו כן, וי"ע, ועיין מה שכתבתי ברש סימן שניט. ש"ך [סק"ב]: ה. דאסור להטעותו. כחב הסמ"ע [סק"ד] ולמדו זה מדאסרו אפילו גניבת דעת הגוי, ועיין צה"ע שם פ"י דב"ק סי' כ' שכתב שם דגם הפקעת הלוואה אינו מותר אלא כשחייב לשלם לו דרך מכס או דרך מוז, אבל מה שהוא דרך מקח אסור, עכ"ל, וע"ש. [ש"ך סק"ג]. עיין בתשובת רש"י חלק א' סי' ק"ג:

גליון מהרש"א

אם יש באה"ע שוה פרוטה. סעיף ב'. או הגונב ממון של גוי. וגול דרכו של גוי, עיין סמ"ע סימן ש"ע סק"ד. ולהענין נגד ישראל, עיין סימן כ"ח סעיף ד'. שם. או להפקיע הלוואתו. עיין סימן רפ"ג סעיף א' צה"ג, עיין ש"ך סימן כ"ח סק"ו.

חדושי רעק"א

סימן שמח סעיף ב'. כל הגונב. נ"ב, גנב דבר מצדו ואלו דבר היה שאלו צדי הנגנב, ונאפשר הנגנב עם המשאלו דבר מועט, אף הגנב חייב לשלם לו רק כפי מה שנאפשר עם המשאלו. שלטי גבורים פ"א דב"ב. (וי' ע"א מדפי הרי"ף אות ב') ועיין בתשובת בני יעקב סי' י"ג:

בהן מן ההפקר¹⁴⁶⁷, והרי היו לאברהם אחין ולוט בן אחיו, ומ"מ כיון שאין לו זרע יהיו נכסיו הפקר, ואפילו לדעת הרמב"ן סוף פרשת אמור (ויקרא כ"ה יז) דהאבות היה להן דין ישראל לענין נחלה ויחוס, אבל זהו רק לאחר שנימול אברהם ונא בכרית¹⁴⁶⁸, והכתוב הזה נאמר קודם שבא בכרית¹⁴⁶⁹.

מיהו רש"י פירש גבי ויריבו רועי לוט (בראשית י"ג ז') דלוט הוא יורשו של אברהם, וצ"ע דזהו נגד הכתוב הנ"ל¹⁴⁷⁰, ושמא י"ל דכוונת אברהם היתה להעביר נחלה מלוט מפני שלא היה הגון, כמו שיעקב העביר הבכורה מראובן בחללו יצועי אביו, משום דקודם מתן תורה לא היה אסור להעביר נחלה, כמו שכתב הרמ"ה (ב"ב קכ"ו ב') לענין יעקב¹⁴⁷¹. קוב"ש ב"ב אות שנ"ח.

בספורנו דכתב ואני הולך ערירי, שאין לי בן ממלא מקומי בהנהגת ממוני וכו', וכן משק ביתי הוא דמשק אליעזר שהוא עבד בלתי נודע בשמו אבל כשם עירו בלבד ואין ספק כי פעולת העבד בהנהגת הבית ובממון שהן מיראה נבדלות הרבה מפעולות הבן בהנהגתם שהן מאהבה עכ"ל, והיינו דכאמת אליעזר לא היה יורש, אלא כל בקשת אברהם הוא על הנהגת הממון.
1467. צ"ע אם זוכה מן ההפקר אמאי קאמר קרא והנה בן ביתי יורש אותי, והרי לא יורשו אלא זוכה מהפקר, וכדרך שיחה כאן כתב ליישב עפ"מ ש"כ תוס' עירובין ע' כ' ד"ה ת"ש, דמכח הגר חשיב כמו יורש דהוי כרעיה דאבוה עכ"ל, ובאילת השחר עה"ת העיר על רבינו סו"ס אמאי אברהם הדגיש את ענין הירושה דאינו דבר חשוב.
1468. כ"כ בפרשת דרכים ריש דרך האתרים בשם המהר"ש יפה בפרשת ויגש, שבנ"י יצאו מדין ב"נ אף להקל משנכדל אברהם במילה, וכן בפר' בראשית כתב דאחר שנימול אברהם נכדל הוא וזרעו משאר בניו וכו' עכ"ד.
1469. בשיעורי ר' שמואל בכ"ב קט"ו כ' אות ל"ג העיר דאפי' נימא דהיה להם דין ישראל קודם, מ"מ הא לוט היה גוי ואין גוי יורש את ישראל כדאיתא ברא"ש פ"ק דקידושין סי' ס"ב, ולאחר דנכנס לברית יש לחקור גם מדין גר שנתגייר כקטן שנולד דמי, וי"ל דבגירות זו של אברהם לא היה הדין כקטן שנולד עכ"ד.
1470. האחרונים תירצו עפ"י מש"כ שם הרמב"ן עה"ת להק' על רש"י וז"ל, ואני תמה כי המתנה שנאמר לאברהם לזרעו היתה שנאמר למעלה לזרעך אתן את הארץ הזאת, והיאך ירשנה לוט, ותירץ אולי שמעו הרועים המתנה וטעו עכ"ל. ולפי"ז י"ל דכאמת ירושת לוט אינה מדין ירושת בן נח בעלמא, אלא דהם חשבו דהוא בכלל הבטחת לזרעך אתן, שגם לוט בכלל זרעך כיון שאברהם גיירו וגדלו בביתו.
1471. החשוקי חמד בכ"ב קט"ו העיר שכל הנידון לגבי אעבורי אחסנתא מלוט הוא רק לפי השיטות שבנכרי יש דיני ירושה גם

הבנות תתגיירה כשהיא מעוברת. אבל בחי' הרמב"ן (ובמה צ"ח ע"א) כתב דרחמנא אפקדיה לזרעא דעכו"ם אפילו בכא על הנכרית, והא דעכו"ם יורש אביו גז"כ הוא דוקא לענין ירושה ולא למילי אחרנא, וקשה דהא עכו"ם אית ליה חיים גם לענין פריה ורביה, וצ"ע¹⁴⁶⁴.

קוב"ז הערות סי' נ"א. אית נ'.

עוד בענין הנ"ל. הרמב"ם (פ"ו מנחלות ה"ט) כתב, דאין יורש לבן נח אלא בן, (ואפשר שהוא הדין בת), ונראה מקור לזה מהכתוב (בראשית ס"ו ג') ויאמר אברהם הן לי לא נתת זרע וכן משק ביתי יורש אותי והיינו אליעזר¹⁴⁶⁵, וכודאי דלא היה לאליעזר שום דין יורש אצל אברהם¹⁴⁶⁶, ועל כרחק הכונה דכיון דליכא יורשין והנכסים יהיו הפקר ממילא יקדום אליעזר לכל אדם לזכות

מעשה ביאה שיכול לחייבו גם בדיני ישראל דלגביו היה כאן ביאה שלו ושל האשה ויש כאן בועל ונבעלת.
1464. העירו דכבר הרמב"ן גופיה תמה בזה על עצמו ח"ל שם, ואע"ג דאית להו חיים ולענין ירושה נמי אמרינן גוי יורש את אביו דבר תורה, התם שאני דגלי ביה רחמנא אבל לענין עריות לית ליה דרחמנא אפקדיה לזרעיה בין בגיות בין בגירות, והיינו נמי דאיצטרך לרבויה בירושה עכ"ל. וביארו האחרונים כוונת הרמב"ן דאין כל הדינים השייכים בין אב לבן תלויים ביחוס, אלא דמקצת הדינים תלויים במציאות שהוליד האב את הבן ונקרא הבן על שמו, ואה"נ דאין לעכו"ם התייחסות לאביו אבל כיון דנקרא בנו על שמו דינים התלויים בזה יש להם, ולכן בירושה כתב הרמב"ן דהיא גז"כ וכוונתו כנ"ל דאינה תלויה בשאר הגדרת יחסין דאינה ענין קורבה גמורה אלא דקבעה רחמנא דבן עכו"ם עכ"פ קם תחתיו דאביו כיון דהולידו במציאות, ולפי"ז כבואר שפיר דגם פו"ר איכא למימר דתלוי בהולדת בן שהיה מזרעו אע"ג דלא יתייחס הבן אחריו, ויש להביא סמך לזה ע"פ הא דלפי רוב הראשונים קי"ל דגר קיים את המצוה אפי' אם בניו נשארו בנכריות, והוא משום דלא בעי אלא שהוא נקרא על שמו וסגי בזה אך דיני עריות תלויים ביחוס ולא סגי בקריאה על שמו.
1465. האחרונים העירו בזה, דבבראשית רבה מ"ד ט' נחלקו בזה, ולדעת ר' אלעזר בן משק ביתי הוא לוט, ולדעת ר"ל משום בר קפרא בן משק ביתי הוא אליעזר עבד אברהם.
1466. אמנם יעויין בפנים יפוח בראשית (פט"ו פ"ג) שכתב וז"ל, לפי פשוטו מ"ש וכן ביתי יורש אותי, היינו אליעזר ולא ירשוהו קרוביו, דקי"ל בקידושין בן נח יורש את אביו מן התורה, וכן שאר קרובים, אלא שאברהם אבינו היה גר ואין קרוביו הנכרים יורשים אותו שהיה דינו כגר שאין לו יורשים, וכיון שהכל היה תחת יד אליעזר כמו שאמר לעבדו זקן ביתו המושל בכל אשר לו, והיינו דאמר וכן משק ביתי וגו' דממילא הוא יזכה בנכסים ע"כ. וע"ע

פרי

שורת חיב סימן נט ו

יצחק

ע

לפיכ כבסינ דבשלו הי מחזיר אף באינו לפיכ, ובעיכ דבשלו ליכא איסורא משום זלול כבוד החורה דלגיה איך אפשר שיהי מחזיר בשל חזירו כיון דבשלו ניכ עבד איסורא ובעיכ דבשלו ליכא איסורא להכי כמו כן חייבו רחמנא להחזיר גם בשל חזירו ככהי דמחזיר בשלו רק בשל חזירו היכי שפטור לחזיר בזה איכא גם איסורא לזולל כבוד חורחו :

ולפי כל הנל נמצא לענין הספק אם הבעלים הוא זקן ואינו לפי כבודו ויכול בעלמו לפרוק ולטעון או שלא יוכל בעלמו אם חייב הסוגע לפרוק ולטעון לבדו אין ענין כלל לספק כיון שבאמת אף שאין דרכו לפרוק ולטעון מימ הלל אם יראה מותר לו לפרוק ולטעון בעלמו או לסייעו ואין שום דבר מטעמו מהיכי נמצא שאחר מחוייב במלוא פריקה לחוס על כבוד חזירו וכי בשביל שסטר הכחוש זקן ואינו לפיכ ממלוא פריקה נלמד מכאן לחייב את האחר לפרוק בשביל שחבעלים הוא זקן ואינו לפיכ ושפטור דלא דמי כלל לחולה חקן שלא יוכל במליאות לפרוק משאיכ זה שאפשר לו וגם מותר לו לטעון בשביל עלמו ככיל חיב :

עמו נבי פריקה דפטור הייא משום דבחס ולי כחב עמו נבי עטינה הייא משום דליכא זעביה, אולם טעמא דחסרון כים נראה דלא שייך בזה דזה אין פירכא אהא דאין לומר דלי כחב עטינה הייא דפטור בהלך ויכב לי משום דליכא חסרון כים משאיכ בפריקה דליכא חסרון כים דזה לא יחכן כלל דאיך אפיל דבשניל דיש להבעלים חסרון כים יהי עדיפותא אלו שיוכל לומר אם ראוך לפרוק פרוק ובשביל חסרון כים שנו לא יאמרך לסייע להפורק זה לא יחכן להאמר ובעיכ דהאריכותא רק משום זעביה לבד ואיכ למיד זעביה לאו דאורייתא ליל למיכחב עמו נבי פריקה ונבי עטינה לכהוב עמו נבי עטינה וינלך פריקה מניה ועיי בחוסי דף ליב דיה מכלל שהקשו לריהי דבבר זעביה לאו דאורייתא ובעינה בשכר מיט עטינה מפריקה וחי דדריש קיו מחסרון כים עיי אולם הכא לענין עמו ליכא לריכותא מחסרון כים כניל רק מלעביה איכ קשה למיד זעביה לאו דאורייתא ליל עמו נבי עטינה ונבי פריקה וליע :

סימן ט

בבא דק"ל דית עברים יורש את אביו אם הוא זקוק בן או אפי בת גיב יורשת אבי עברים, ואר"ל רב בת עברים יורשת אם בן קודם לבת במו בישראל או דשניהם שוין זקן ביחודה.

השובה בקצרה

הנה

הרמב"ם ז"ל בפיו מתי נחלוח כחב העכים יורש את אביו דבר חורס אבל שאר ירושותין מניחן אוחס לפי מהנס. ועיי בתים טב חיל וכי רבינו עמרם ירושותין מניחן כיו ויהי מפטי שלא מלניו הבר נחלה אלא לישראל בלבד. ובשו"ע סי רפיג כי ניכ דהגוי יורש את אביו דית וכיכ בעור והשמיט הא דשאר ירושותין מניחן אוחו לפי מהנס, עכ"פ מדברי הרמב"ם מבוחר דשאר יורשין בודאי אין יורשין בעכים דית ולכן מניחן אוחו לפי מהנס, ויש לחקור אי בת יורש את אביה הגוי דית כן או דוקא בן ובת הוי כשאר יורשין. אולם יש להביא ראיה בבורח דנס בת גויה יורשת אבי דיה מצרייתא מפורשח בפיק דקדושין דף י"ז הנרע והנמכר לעכום אינו עובד לא את הבן ולא את הבת, ומפרש בגמ' נמכר לעכום מנין אמר חזקי' אמר קרנ וחשב גם קונהו ולא עם יורשי קונהו, אמר רבא דית עכום יורש את אביו שנא' וחשב עם קונהו ולא עם יורשי קונהו מכלל דאיה לי יורשים עיי שרי מפורש בצרייתא דנמכר לעכום אינו עובד את הבת ומשום דכתיב וחשב עם קונהו ולא עם יורשי קונהו עיי דבעלמא בת גויה יורשת היא כבן דלגיה שפישל דנמכר לעכום אינו עובד את הבת כיון דלאו בת ירושה היא. איברא דליע דמכיל באמת הא דבת יורשת אבי דית הא מוחשב עם קונהו ולא עם יורשי קונהו לא לדיעין אלא מכלל דאיה לי יורשין ולפי די לרבוה את הבן דהא בישראל בן קודם לבת אבל בת אימא דהוי כשאר יורשין כמו האב והאח דאין יורשין דיה כמשיכ הרמב"ם ז"ל וכן לרב חייל בר אבין דיליך מקרא כי לבני טע נחתי את עד ירושה גמי אין ראי' דבת יורשת את אבי. העכום דהורבה נימא בני לוב ולא בנות לוע ומגיל לרבו' בטוח כיון דאין להם סדר נחלה ונחמטעו שאר קרובים וליע אבל עכ"פ מבוחר בצרייתא דבת עכום ניכ יורשת אבי עכום דית חיב. [ובענין זה יש להפיק דרך אב לענין מה שכתבו האחרונים דבעכום לא אולנין בבר רוב עיין בפמ"ג ליו"ד ה' אבמ"ה ובשטר החערובות מקידה ג' (ועיי) בש"ה נובי מיה חלשיע סי' מ"ב] והא ממה שהעכום יורש את אביו דיה מוכח לכאורס דנס בעכום אולנין בחר רובא דלגיה היאך יורש את אביו ודלמא לאו אביו הוא אלא בודאי דאולנין בחר רוב בליעוהו.

אולם

היכא דליכא בן ובת אי בן קודם לבת כמו בישראל או שניהם שוים סם צירושא אין להם הכרח מנמ' לכאורה ומן הסברה סי נראה דלא עדימי מישראל דהא לא ילפינן מקרא רק וחשב עם קונהו ולא עם יורשי קונהו מכלל דאיה לי יורשים לבן אחרין רבן ובת יורשים את אביהם אבל מימ בן קודם לבת

ובסוגי' דבית הניל ית להעיר שם בדף ל"א ליל למכחב הוי תרתי פריקה ובעינה וליל למכחב אבדיה לריכי דאי כחב רחמנא הוי תרתי משום דלערא דמנח איהא נמנח דיה איהא אבל אבדיה לערה דמנח איהא ולערא דיה איהא אימא לא כיו ועיי בשממיק דנס בעטינה איכא קלה לערא דיה רק לא כמו בפריקה וכיכ כס' מהרי"ם ש"ך ע"ש. וקשה לכי למיד זעביה לאו דאורייתא איכ אין נימ בין איכא לערא דיה או לא אכתי חקטי ליל למכחב אבדיה ינלך מפריקה ובעינה, ועיין בגמ' שם דף ליב דסיל לרבנן פריקה בחנס עטינה בשכר וריש סיל דזה חיה בחנס ואמרין מיט דרבנן לכתוב רחמנא עטינה ולא צפי פריקה והלא אמיינא ומה עטינה ליה בת זעביה סה חייב פריקה לית בת זעביה לא כשיכאלא למאי הלהתא הכתיבה רחמנא לומר ק' פריקה בחנס עטינה בשכר וריש מייט משום דלא מסייעי קרלי כר אמר רבא מדברי שניהם נלמד זעביה דאורייתא ואפי' ריש לא קאמר אלא משום דלא מסייעי קרלי אבל מסייעי קרלי דרשין קיה לאו משום זעביה כו' עיי ומבוחר דאי זעביה לאו דאורייתא לא דרשין קיו ופריקה ובעינה שקולין כן ולפיז קשה כניל למיד זעביה לאו דאורייתא ליל למכחב אבדיה ינלך מפריקה ובעינה ומה עיי שם לערא דיה אין נימ כלל כניל. ולבאוריה י"ל הוי דלמיד זעביה לאו דאורייתא אין לדרוש קיו מ"מ ית לעשות פירכא מלעביה אפי' אי זעביה לאו דאורייתא ית לעשות אפי' פירכא כל דהו, אכן באמת זה אינו דהסכ בהא דלמך בגמ' עם אפי' ריש לא קאמר אלא משום דלא מסייעי קרלי אבל מסייעי דרשין קיו הקלה בשממיק בשם הריטב"א ח"ל ואיה ודלמא לאו משום דלתיא בקיין ממס אלא משום דסיל דשוין הן בחומה שלהן ולא עדיף הא מהא דלעביה לאו דאורייתא וי"ל דהא ליכא כלל דאם שוין הן בעינים אפי' דלא מסייעי קרלי לכחוב חד מיני' ואתא חברי' מינה אלא ודאי משום דעטינה לא אמירא כפריקה אילעפרכי תרוייהו דכיון דלא מסייעי כל היכא דליכא אלא חדל מוקמינן לי בפריקה דוקא דחמירא ומאין מומנח דיה לאו משום דלעביה דאורייתא עכיל עיי ומחבאר מזה דאי זעביה לאו דאורייתא זעביה דלא מסייעי קרלי אי הוי כחב חד הוי ילפינן אידך מיני' וחי אפשר לומר דלמא מיירי בפריקה ולא ילפינן עטינה מיני' דשאני פריקה דליכא זעביה, הרי דאי זעביה לאו דאורייתא אין לעשות גם פירכא מלעביה ולפיז קשה כניל.

ועוד

קשה בהא דלמך שם ליל למכחב פריקה וליל למכחב עטינה לריכי דאי כחב רחמנא פריקה הייא משום דליכא זעביה ואיכא חסרון כים כו' וחי אשמעינן עטינה משום דבשכר כר ועיין בחוסי שפירשו דהא דלמך ליל למכחב פריקה הייט יחורא דסובב תעובב והקס חקיס דילפינן מינה לשאין בעליו עמו עיי, והסו קבוי' זו קשה ניכ על קרא דעמו בהא דחקן הלך וישב לו ואמר לו אם ראוך לפרוק פרוק פטור שנאמר עמו וקשה ליל למכחב עמו נבי פריקה ועמו נבי עטינה וליי ניכ כמו שאמרנו בגמ' נבי אין בעליו עמו רק להיפך היינו אי כחב רחמנא

כצו בישראל בן חי נראה לכאורה, אבל אחר הטיוח חכם מלאכה
 בראשי ביבמות דף ס"ב גבי הא דהויל בנים בהיותו עכו"ם ונתגייר
 ר"י אמר קיים פויר ור"ל אמר לא קיים פויר כו' ואודי לטעמייהו
 דאיתמר הויל בנים בהיותו עכו"ם ונתגייר ר"י אמר אין לו בכור
 לנחלה דהא הויל ראשית אטו ור"ל אמר יש לו בכור לנחלה נר
 שנתגייר קמטן שטנד דמי וצריכי דאי אשמעינן בקמייתא בהסיל
 אריי משום דמטיקתא נמי בני פויר נינהו אבל לפני נחלה דלאו
 בני נחלה נינהו איתא מודה ל"י לר"ל ע"ש ופרש"י ח"ל בנכריותן
 לאו בני דין נחלה נינהו דבה כבן ובכור כפשוטו אבל ירושה נהגה
 בהו כדאמרינן בקידושין עכו"ם יורש את אביו דיה עכ"ל הרי
 מבואר בהדי' דבה וכן בהדי' נינהו ודוקא בישראל בן קודם
 לבת, הן איתא דמנפך דברי כצמ דקאמר ללאו בני נחלה נינהו
 אין הכרח למיש רש"י דבן ובה בהדי' נינהו דהא אפ"ל דהא
 דקאמר ללאו בני נחלה נינהו היינו נחלה בכורם דבכור כפשוטו
 וכי באתא אחוס' ע"ש ובס"י אחי דברי אגמ' כפשוטן דכיון
 ללאו בני נחלה נינהו בנייתן ובכור כפשוטו לכן הו"ל דמתי
 ל"י לר"ל דיש לו בכור לנחלה אבל מימ מדברי רש"י מבואר
 בהדי' דבן ובה בהדי' נינהו עכו"ם ופניהם יורשין כאלה כ"ל.
 והנה סוגי' ז' איתא ג"כ בבבא בתרא ז"ל וס' לא מפרש רש"י
 כ"ל וע"ש בגמ' דאי איתמר קמייתא בהו קאמר ר"ל משום
 דבסיוח עכו"ם לאו בני נחלה נינהו אבל בהו איתא מודה ל"י
 לר"י ופרש"י עכו"ם איתן בני נחלה לירש את אביהן עכו"ם אחר שנתגיירו
 בפיק דקידושין עכ"ל וביאור דבריו נראה דאף דעכו"ם יורש את
 אביו מימ בהיותו עכו"ם לאו בני נחלה נינהו כיון דאם נתגיירו
 הבנים אינם יורשים את אביהם עכו"ם וכמבואר בקידושין דנר
 את טעמים אינו מדי' אלל מדברי סופרים ולפי' כיון דעכו"ם
 בנינם שנתגיירו אינן יורשים אותו לפיכך לא מקרי בני נחלה
 בישראל, והיינו דקאמר אבל בהו איתא מודה ל"י לר"י דלא
 חומו בראה לטבה ירשה והא עבד ל"י שבה ע"ש ומשום דלשבה
 ירשה מקיים מעמי' אפי' בבנים שנתגיירו ואף דאין יורשין
 אותו ממי' משום דנר שנתגייר בקמטן שטנד דמי ואינו מתחכם
 אחר האב מימ שבה מהא קיים וכי אחוס' בנייתן מ"ל
 גבי לישא שפחה אינו יכול דאי ה"י יכול לישא שפחה ולקיים
 שבה כל דהו משום מצות פויר לא הו"ס כפי'ן לרבי' הרי עבד
 העש' שפחה מקיים לשבה ירשה אף דעבד אין לו יחס והכי
 מקרי והא עבד ל"י שבה בעכו"ם אף בבנים שנתגיירו כן ג"ל
 לפרש"י, אף ביוצר נראה להגיה בפרש"י עכו"ם אינן בני
 נחלה לירש את אביהם עכו"ם אחר שנתגייר והיינו דהא לאחר
 שנתגייר שוב אין בני עכו"ם יורשין אותו ולאו בני נחלה
 נינהו משום ולפיכך יש לו בכור לנחלה שוב מלאחי חנם
 בבית הגוי' כן, ובחוס' שם כהבו ח"ל פ"י בקו' עכו"ם אינם
 בני נחלה משנתגיירו ובפיק דקידושין משמע דהם בני נחלה
 דאמרינן בקידו' דעכו"ם יורש את אביו דיה אלל לאו בני
 נחלה נינהו היינו תורה בכורה עכ"ל ודבריהם נפלאו מאד דהא
 ברש"י מבואר בהדי' דמשנתגיירו אינם בני נחלה וחלה מפורש
 כן בקידושין בהדי' דעכו"ם את הגר וגר את העכו"ם אינו
 יורש דיה ומה אטו על רש"י מהא דעכו"ם יורש את אביו
 דיה ובבר העירו בה המפרי' ופ"ג, מהו עכ"פ דעה רש"י
 ביבמות מבואר בהדי' דס"ל דגבי עכו"ם בן ובה בהדי'
 נינהו וכ"ל .

לבעותיו שלא האמר הואיל ואין ירושה הגר דיה דהא גר את
 הגר אינו יורש מהיה ורק מדרבנן אם החזיר רוח חכמים טוח
 הימנו לכן דוקא יחזיר לבניו ולא לבעותיו אם אין לו בנים
 ואשמעינן ר"י דגם לבעותיו מחזיר ועיין בקידושין י"ח דרמי
 ממנהי' דברייחא דמיטא אין רוח חכמים טוח סימנו ומשי'
 כאן שהורחו ולידתו שלא בקדושה כאן שהורחו שלא בקדושה
 ולידתו בקדושה וע"ש פרש"י ומה שפ"ק אחוס' שם ופר"י
 דהורחו ולידתו שלא בקדושה ר"ה טוח סימנו וכן פ"י מר"ש
 בשביעיה וע"ש ש"י דהיכא דהורחו ולידתו שלא בקדושה רוח
 חכמים טוח סימנו שמה יחזור לסורו דעכו"ם יורש את אביו
 דיה והרי מתחלה ה"י ראוי לירש ע"ש, ולפי' אי נימא דגם
 גבי עכו"ם בן קודם לבת דיה איב מאי אשמעינן ר"י לעזר ובלבד
 לבניו אם יש לו בנים והיינו דיוחזיר לבניו לחזר ולא לבעותיו
 שטיפא דכ"י הוא דהא במקום בן גם בהיותו עכו"ם לאו בה
 ירושה הוא ופשיטא דמכ"ש לאחר שנתגיירו אינם יורשים במקום
 בנים וכן שמה יחזירו לסורן לא שייך כיון שגם בביתם עכו"ם לא ירשו
 במקום בנים ולמה יחזירו לסורן ובטיב ז"ל כ"ל דבעכו"ם בן
 ובה בהדי' נינהו יורשין בשב' והכי אשמעינן דמימ אם נתגיירו
 ומה האב יחזיר לבניו ולא לבעותיו ואף דמתחלה היו גם הם
 יורשין עם הבנים מימ לא חיישין שמה יחזירו לסורן והטעם
 נראה פשוט דגבי גר שנתגיירו בניו עמו חיישין שפ"ר שמה
 יחזירו לסורן כיון דבעכו"ם יורש את אביו וכן בישראל בן יורש
 את אביו ולפי' אחר שנתגיירו אם לא ירשו אביהם יחזירו לסורן
 דילאו מכלל עכו"ם וגם לכלל ישראל לא בלא אבל בעתה במקום
 בנים דהא גם בישראל אין בנה יורשין במקום בנים לא יחזירו
 לסורן בשביל זה דלא מדיפי מישראל ורק במקום שאין בנים
 דלא גם בישראל בעתה יורשין אביהם לך מחזיר לבעותיו
 ומכא כ"ל.

והנה המפרש פ"י שלא האמר הואיל ואין ירושה הגר דיה
 כו' ואין בניו שיהיו לו בנייתן יורשין אותו דיה יחזיר
 לבניו ולא לבעותיו אם אין לו בנים ואשמעינן ר"י לעזר אם
 הם רק בניו אפי' בעותיו יורשין אותו והוא דוחק דהא משמע
 דר"ל מדקדק ובלבד לבניו דוקא ועוד קשה טובא דהא הירושלמי
 מסיים כיוצא בו אם אין לו יורש אלל אטו מחזיר לאטו ור"ה
 טוח סימנו ואיב אף אמר ר"ל ובלבד לבניו ובעותיו ולפי'
 המפרש ע"כ ז"ל דהא דקאמר ובלבד היינו למעוטי שאר יורשין
 ואיל דר"ל סוגי' ע"י באתא וס"ל דוקא בני. ובעותיו דאיב דברי
 הירוש' סותרין מיני' וז"י ועוד הא כיוצא בו קאמר. ולכן נראה
 לפרש דברי הירושלמי כמי' דר"י מפרש דברי ר"ל דהא דקאמר
 ובלבד לבניו היינו לאשמעינן דאם יש לו בנים מחזיר לבניו דוקא
 ולא לבעותיו אבל אם אין לו בנים מחזיר גם לבעותיו והא דקאמר
 שלא חימא הוא דברי ר"י ואשמעינן דגם בנה יורשין אותו ובלבד
 לבנים הוא אם יש לו בנים כ"ל ומסיים דכיוצא בו ל"ד בעותיו
 אלל אפי' אם מה סוף משפחהו ואין לו יורש אלל אטו אם
 מחזיר רוח חכמים טוח סימנו וכמו שפ"י המפרש דבגר מיירי
 שכלה סוף משפחה אביו וחרה סתחלה לאטו ואין אטו יורשת
 אותו דיה מימ ר"ה טוח סימנו ובגר מיירי דלא משכחה
 ארס מישראל שאין לו יורשין ואף דהכא ליכא הטעם שמה יחזור
 לסורו מימ ר"ה טוח סימנו, הן איתא דמי' המפרש דבגר
 מיירי שמה דיוחזיר לאטו לפ"י קשה ל"י תיפוק ל"י דגם אביו
 אין יורש אותו דיה ויחזר נראה לעזר דבישראל גמור מיירי רק
 שאבי אביו ה"י גר ובכ"ס אפסר דכלה סוף משפחהו ולכן יחזיר
 לאטו ורוח חכמים טוח סימנו ואף דלאו אין יורשה אותו מהיה מימ
 הקית הוא דאינו דבין שאם אין לו יורשין ישוב לאחרים ח"ל
 ולהכי יחזור לאטו אבל בגר גמור אפסר לבנים ולבנות הוא מחזיר
 אבל לא לאביו ולאמו ומימ פ"י הירושלמי נראה כמי' דהא דקאמר
 ר"ל ובלבד לבניו היינו דיהן לבנים ולא לבנות אם יש לו בנים
 וכ"ל. עכ"פ הרי נחבאר דבעכו"ם בן ובה ר"ה בהדי', ולה
 מטותה מן הגר שנתגיירו בניו עמו אם יש לו בנים ובעת לא יחזיר
 כ"א לבנים ואף דבנייתן בהדי' ירשו מימ אחיב כשנתגיירו יחזיר
 לבניו לבד והטעם כ"ל דבכ"ס לא חיישין שמה יחזירו לסורן
 משום דלא מדיפי מישראל ורק אם אין לו בנים מחזיר לבעותיו כ"ל:

ואחר הפיוט יש להביא רא"י לזה מירושלמי סוף שביעיה על
 המטותה למה מן הגר שנתגיירו בניו עמו לא יחזיר לבניו
 והא מחזיר רוח חכמים טוח סימנו וז"ל הירושלמי ר"י לעזר אמר
 ובלבד לבניו ר"י יוסי בניו עמו ובלבד לבניו אם יש לו בנים
 מחזיר לבנים ואם אין לו בנים מחזיר לבעותיו שלא האמר הואיל
 ואין ירושה הגר דיה יחזיר לבניו כיוצא בו מי שמה סוף משפחהו
 ואין לו יורש אלל אטו לא יחזיר והא מחזיר רוח חכמים טוח סימנו
 עכ"ל וע"י במפרש, וביאור דברי הירושלמי נראה דר"י לעזר אמר
 ובלבד לבניו הוא דרוח חכמים טוח סימנו ודייק שמה דהא
 במטותה לא יחזיר לבניו ואם מחזיר כו' הרי דבניו דוקא ומפרש
 ר"י דמהו ובלבד לבניו לא דר"ל דאם אין לו בנים אלל בעתה לא
 יחזיר לבעותיו אלל דבא לעזר דאם יש בנים מחזיר לבניו והיינו
 דאם יש לו בנים ובעת לא אמרינן דיוחזיר לכולם ג"כ לבעותה אלל
 יחזיר רק לבניו דוקא אבל אם אין לו בנים רק בעת יחזיר

סב משנ"ו סק"ח), דבנן נח לא אזלינן בתר רובא, דבדידהו לא נאמר אחרי רבים להטות, א"כ איך גוי יורש את אביו, דילמא לא אביו הוא, וע"ש מה שפלפל בזה. ולכאורה יש לומר דבירושה אין צריך לבא מטעם רוב, ובסוגיא דחולין (יא א) לא הביאו ללמוד דין רובא מהא דישאל יורש את אביו ודילמא לאו אביו הוא. ועוד מה יועיל לנו הרוב, הרי אין הולכין בממון אחר הרוב. וגם לפי דבריו תקשי באמת למה לא נילף דאזלינן גם בממון בתר רוב מירושה. אמנם נראה דבירושה לא צריך לבא מטעם רוב, דאף אם זה הבן הוא ספק בנו, מ"מ יורש את אביו דמי ראוי לירש יותר ממנו, אביו או אחיו ושאר הקרובים הרי הם ג"כ ספק קרובים אי לא אזלינן בתר רובא, לכך יורש הקרוב ביותר אעפ"י שהוא ספק. וראיתי בשו"ת מהרש"ם ח"ג (סוס"י קפח) שכתב כעין זה, דכיון דכל הקרובים מתייחסים ממילא זכה בנו מן ההפקר והוא שלו ע"ש. ובספר חקר הלכה (עניני רובא אות ח'), רצה להוכיח מכח קושיא זו דלא כהפרי מגדים ע"ש. ועיין בספר שפתי מהר"ש (פ' דברים) מש"כ בזה. ועיין עוד בשו"ת זרע אברהם (סימן כ' אות יא).

הבת יורשת כבן

ביבמות (סב א) איתא, עכו"ם דלאו בני נחלה נינהו, פירש"י בנכריותן לאו בני דין נחלה נינהו דבת יורשת כבן ע"ש. ועיין שנת (קטז ב), מן יומא דגליתון מארעכון כו' נרא ונרתא כחדא ירתון. ובירושלמי ב"ב (פ"ח ה"א), חכמי העכו"ם אומרים בן ובת שוין כאחת. ועיין רש"ש קידושין (יז ב), שתמה על הפוסקים בחו"מ (סימן רפג), שלא ביארו דין זה דבת יורשת כבן בנן נח. וכן כתב במנחת

חינוך (מנזה ח'), דהנת יורשת כמו הבן והביא דברי רש"י ביבמות הנ"ל ע"ש. ובפ' ואלא (לא, יד) בפסוק העוד לנו חלק ונחלה בבית אבינו, פירש"י כלום אנו מיחלות לירש מנכסי אבינו כלום בין הזכרים. וכ"ה במדרש אגדה שם, אפילו אם ימות אין לנו חלק ונחלה, לפי שאין הבנות יורשים במקום הבנים ע"ש. ונ"ב דהרי הבנות יורשות יחד עם הבנים בעכו"ם. ועיין בספר ראשית זכורים עמ"ס זכורות (מו א בהגה). ובאור החיים הק' פ' ואלא שם כתב, הלוא נכריות נחשבנו לו כבר שמכרנו, וזה לך האות שאין אנו אללו במדריגת בני, וממילא ינו עליהן לכל ירשו בו, הגם שנמשפטי הגויס אפשר שהבנות ירשו וכמעשה דר"ג ואחותו (שנת שם) ע"ש. ובטל תורה יבמות שם העיר על דבריו מדברי רש"י שם, שמבואר דגם עפ"י דין תורה הבת יורשת כבן בנן נח. ובספר גבעת פנחס (סו"פ זהר), כתב להסתפק בזה אם בעכו"ם הבת יורשת כבן, וכתב שלא מלא ראה לדבר ע"ש. ועיין בפרי יצחק ח"ג (סימן ס').

שאר ירושות דעכו"ם

הרמב"ם (פ"ו מהל' נחלות ה"ט) כתב, העכו"ם יורש את אביו דבר תורה, אבל שאר ירושותיהן מניחין אותו לפי מנהגם. וכתב המגיד משנה, שלא מצינו שיהיה סדר נחלות אלא לישראל בלבד. וכן כתב בתומים חו"מ (סימן עב סקנ"ו). ועיין בנחל אשכול על ספר האשכול הל' שחיטת חולין (סוס"י ב'). וראיתי להגר"י ענגיל ז"ל בגליוני הש"ס קידושין (יז ב), שכתב יש לעיין בנן נח אם רק בן יורש אביו דבר תורה, או גם שאר קרובים יורשין אותו כשאין לו בן ע"ש. ותמיהני שלא הזכיר מדברי הרמב"ם. ובשפתי מהר"ש הנ"ל,